

Försvarsutskottet

Beaktandet av den nationella säkerheten i områdesanvändningen och i fastighetsinnehav

Till försvarsministeriet

INLEDNING

Remiss

Utskottet har fått den utredning som det i december 2021 begärde av försvarsministeriet (VN 28089/2021).

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Anna Gau, försvarsministeriet
- expert Joonas Laito, försvarsministeriet
- konsultativ tjänsteman Anu Sallinen, försvarsministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

(1) Lagstiftningen om beaktandet av den nationella säkerheten i områdesanvändningen och i fastighetsinnehav (FsUB 6/2018 rd — RP 253/2018 rd) har varit i kraft i två år. Medborgare i Finland, EU och EES-området har rätt att förvärva fastigheter för boende eller andra ändamål utan några ägarbegränsningar som grundar sig på medborgarskap. Ett administrativt tillståndsförfarande förutsätts endast för medborgare och sammanslutningar i stater utanför EU och EES-området. Den nya regleringen har således konsekvenser för endast en mycket liten del av fastigheterna.

(2) I motiveringen till regeringens proposition (s. 4) sades det att en främmande stat kan ha som mål till exempel att utöka sitt eget inflytande eller minska de finländska beslutsfattarnas handlingsfrihet. Också fast egendom kan det vara möjligt att använda som en del av hybridpåverkan. Genom att förvärva fastigheter med strategiska lägen kan man försöka få fotfäste i Finland, försvaga myndigheternas verksamhetsbetingelser, främja användningen av fastigheterna för olaglig underrättelseverksamhet eller på annat sätt stödja en främmande stats syften. För att statens övergripande säkerhet ska kunna garanteras förutsätts att myndigheterna har en bra lägesbild av de riskfaktorer som anknyter till fastighetsägandet och till sitt förfogande har ett tillräckligt utbud av

Utlåtande FsUU 1/2022 rd

metoder med vilka de kan förebygga uppkomsten av och i sista hand ingripa i ett sådant fastighetsägande som försvagar den nationella säkerheten.

(3) I enlighet med det förslag till uttalande som utskottet gjorde i sitt betänkande förutsatte riksdagen att försvarsministeriet före utgången av 2021 lämnar försvarsutskottet en rapport om hur de nya bestämmelserna fungerar. I rapporten skulle det bedömas hur de nya bestämmelserna fungerar med avseende på myndighetssamarbetet, särskilt samarbetet mellan de statliga och kommunala aktörerna, om det antal årsverken som uppskattades i propositionen räcker och hur den nya bulvanbestämmelse som utskottet föreslår fungerar.

(4) Utskottet har nu fått rapporten (VN 28089/2021) och också hört sakkunniga vid försvarsministeriet. De sakkunniga uppger att försvarsministeriet innan utredningen lämnades förde omfattande förhandlingar med alla centrala ministerier och myndigheter om hur lagen fungerar och om den eventuellt behöver utvecklas. Dessa diskussioner har förts med finansministeriet, inrikesministeriet, arbets- och näringsministeriet samt jord- och skogsbruksministeriet. Dessutom har man fört diskussioner med Försvarsmakten, Skyddspolisen, Lantmäteriverket, Centralkriminalpolisen, Gränsbevakningsväsendet, Senatfastigheter, Migrationsverket, Försörjningsberedskapscentralen och Forststyrelsen.

(5) Försvarsministeriets rapport fokuserar på tillståndslagen och förköpslagen. I fråga om de övriga lagarna konstateras det i rapporten att lagstiftningen har fungerat bra och att det till exempel inte finns behov av att precisera bestämmelserna i fråga om dem.

Behov av att utveckla lagstiftningen

(6) I försvarsministeriets rapport (s. 6—10) beskrivs i detalj utvecklingsbehoven i fråga om den gällande regleringen. I lagen om statens förköpsrätt inom vissa områden (469/2019) är det geografiska tillämpningsområdet för förköpsrätten för närvarande 500—1 000 meter beroende på Försvarsmaktens eller Gränsbevakningsväsendets objekt. Enligt rapporten är det i praktiken inte alltid entydigt till vilken punkt i 2 § 1 mom. i förköpslagen ett objekt ska hänföras. Utskottet instämmer i bedömningen att det från såväl myndigheternas som fastighetsägarnas och fastighetsköparnas synpunkt skulle vara mer entydigt att den geografiska begränsningen skulle vara densamma i hela momentet i paragrafen, dvs. 1 000 meter.

(7) Ett annat praktiskt exempel på behov av att ändra lagstiftningen som nämns i försvarsministeriets rapport gäller lagen om tillståndsplikt för vissa fastighetsförvärv (470/2019). Kommuner har förköpsrätt enligt förköpslagen (608/1977). En kommun kan utnyttja sin förköpsrätt för samhällsbyggande samt för rekreations- och skyddsändamål. Om köparen är staten, har kommunen dock inte förköpsrätt. I lagstiftningen föreskrivs det dock inte om huruvida kommunens eller statens förköpsrätt har företräde. Det är alltså möjligt att en kommun och staten är intresserade av samma fastighet och att grunderna för att utnyttja förköpsrätten uppfylls för dem båda.

(8) Utvecklingsbehov har identifierats också i fråga om rätten att få information. I 8 § i lagen om tillståndsplikt för vissa fastighetsförvärv föreskrivs det att försvarsministeriet oberoende av sekretessbestämmelserna har rätt att avgiftsfritt få sådana uppgifter av Lantmäteriverket som är nödvändiga för fullgörandet av uppgifter enligt den lagen. I rapporten konstateras det dock att det

Utlåtande FsUU 1/2022 rd

är viktigt att precisera rätten att få uppgifter också i fråga om andra myndighetsuppgifter som är väsentliga med tanke på tillståndsprocessen på det sätt som de har betydelse vid tillståndsprövningen och för att lagens syften ska nås. Utskottet instämmer i det som sägs i rapporten om att tillgången till information dock på samma sätt som i den gällande lagstiftningen ska vara noggrant avgränsad, och tillgången till information och avgränsningen av den ska diskuteras omsorgsfullt mellan myndigheterna, om det beslutas att lagen ska revideras.

Sammanfattning

(9) Försvarskommittén konstaterade i sitt betänkande om försvarsredogörelsen (FsUB 4/2021 rd, styckena 38—40) att det centrala utvecklingsbehovet i olika lagstiftningsprojekt gäller utredning och bedömning av konsekvenserna för den nationella säkerheten. Utskottet betonar att ägandet av mark och fastigheter är en viktig faktor som påverkar statens övergripande säkerhet. Utskottet anser det vara viktigt att statsrådet i sin redogörelse om underrättelseslagstiftningen (SRR 11/2021 rd) lyfter fram att det i fortsättningen är viktigt att definiera den nationella kritiska infrastrukturen och bedöma de centrala behoven av ändringar lagstiftningen i anknytning till den (s. 33). Som en del av detta arbete ska man identifiera de funktioner som är viktiga för den nationella säkerheten och landets försvar och som ska skyddas.

(10) Utgångspunkten för lagarna om fastighets- och markägande var att skapa en regleringsram med målet att hitta den administrativt lättaste åtgärden eller kombinationen av åtgärder som minst påverkar det övriga samhällets verksamhet eller enskilda intressen. Enligt den utredning som utskottet fått har detta mål i hög grad nåtts. Bestämmelserna om förebyggande och planering, som har minst konsekvenser för funktionen hos systemet för fastighetsförvärv, tillämpas mest. I de situationer där det finns ett behov av att påverka förvärv av ett befintligt fastighets- och byggnadsbestånd strävar man efter att övervaka förvärven på förhand med hjälp av ett tillståndssystem och ett förfarande med förköpsrätt. I de sällsynta situationer där det finns ett behov att ingripa i ett befintligt fastighetsinnehav eller i ett förvärv i vilket man inte kan ingripa med andra metoder, kan staten i sista hand lösa in fastigheten när de juridiska förutsättningarna uppfylls.

(11) I rapporten konstateras det att tillämpningen av lagen om statens förköpsrätt inom vissa områden (469/2019) har varit under övervägande mindre än fem gånger under lagens giltighetstid, men i alla dessa fall har man gått in för frivilliga transaktioner. Det har gällt affärer mellan finländska aktörer, och förköp har övervägts för att trygga Försvarsmaktens eller Gränsbevakningsväsendets verksamhet och utveckla verksamheten.

(12) Enligt de sakkunniga som utskottet hört har de nya lagarna haft en förebyggande effekt vid fastighetsförvärv. Också försvarsministeriets lägesbild av fastighetsinnehaven har förbättrats. Till lagen om tillståndsplikt för vissa fastighetsförvärv fogades utifrån försvarskommitténs betänkande en bulvanbestämmelse (470/2019, 4 § 1 mom.), enligt vilken försvarsministeriet också kan kräva att tillstånd ska sökas om det är uppenbart att fastigheten förvärvats för en sådan sammanlutnings eller persons räkning som avses i lagens 1 § 1 mom. i syfte att undgå skyldigheten att ansöka om tillstånd. Utskottet konstaterade i sitt betänkande att det när en affär görs kan vara svårt eller rentav omöjligt att visa att fastigheten förvärvats på en tredje parts vägnar. Trots det har bestämmelsen ett signalvärde, eftersom den visar att man ser allvarligt på saken. Denna aspekt lyfts också fram i försvarsministeriets rapport.

Utlåtande FsUU 1/2022 rd

(13) Utskottet anser allmänt taget att de ändringsbehov som nämns i försvarsministeriets rapport till utskottet är väl motiverade och påskyndar beredningen av reformer som gäller dem. Utskottet lyfter fram säkerhetsfrågorna i anknytning till fastighetsinnehav. Utskottet lägger också särskild vikt vid att förhindra möjligheterna att kringgå bulvanbestämmelsen.

(14) När lagpaketet behandlades i utskottet 2018 lämnade grundlagsutskottet, ekonomiutskottet, kommunikationsutskottet och miljöutskottet utlåtande om regeringens proposition till försvarsutskottet. Försvarsutskottet anser att de eventuella ändringar som görs i den gällande lagstiftningen även i fortsättningen på motsvarande sätt behöver bedömas av flera utskott under riksdagsbehandlingen.

UTSKOTTETS UTLÅTANDE

Försvarsutskottet föreslår

att försvarsministeriet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 16.2.2022

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Jari Ronkainen saf
medlem Anders Adlercreutz sv
medlem Atte Harjanne gröna
medlem Hanna Holopainen gröna
medlem Eeva Kalli cent
medlem Mika Kari sd
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Jukka Kopra saml
medlem Joonas Könttä cent
medlem Markus Mustajärvi vänst
medlem Juha Mäenpää saf
medlem Riitta Mäkinen sd
medlem Veijo Niemi saf
medlem Erkki Tuomioja sd.

Sekreterare var

utskottsråd Heikki Savola.